

збагатити заняття цікавим матеріалом, сфокусувати увагу і творчі здібності дітей старшого дошкільного віку, розвинути вміння бачити і відчувати красу довкілля.

Таким чином, актуальні тенденції екологічного виховання, які конкретизують і поглиблюють основну мету – формування екологічної культури, екологічної відповідальності достеменно свідчать, що ефективні можливості для формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку має змішана освітня модель, де застосовується принцип інтеграції виховних напрямів і особистісно-орієнтований підхід.

У цілому, аналіз наукових джерел та досвід роботи в закладі дошкільної освіти дозволяє стверджувати, що в екологічній культурі відображаються два світи: взаємодія природного довкілля і внутрішнього світу людини, від яких істотним чином залежать природне існування сучасної цивілізації, її сталий розвиток. Формування основ естетичної культури старших дошкільників засобами художнього відображення природи у творчій діяльності – важливий напрямок досягнення якісно нового рівня у реалізації мети дошкільного виховання. Ефективність впливу довкілля на дитину в ЗДО залежить від вміння педагога організовувати комфортне еколого-розвивальне середовище, яке максимально забезпечує занурення дошкільника в процес емоційно-чуттєвого сприймання, активно-дієвого пізнання та оцінки природних об'єктів, процесів, явищ. Це, зрештою, ляже в основу формування у неї екологічної компетентності.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Практика управління дошкільним закладом*. 2021. №1.
2. Лисенко Н. В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навчально- методичний посібник. Київ: Слово, 2015. 352 с.
3. Маршицька В.В. Теоретичні основи виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку. *Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах (Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді)*. зб. наук. праць. Київ: Пед. думка, 2000. Кн. 1. С.148-154.
4. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника : навч. посібник. Київ: Світлич, 2010. 144 с.
5. Присяжнюк Л. Еколого-природнича освіта дошкільнят у поліфонії інноваційних підходів. Ж-л «Палітра педагога», 2017. №4.
6. Про освіту. Освіта.UA. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2628-148>.
7. Казмерчук І. Естетичне виховання дошкільників засобами природи. Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини: зб. наук.метод. Житомир, С.107-110.
8. Клокова Ю. Формування художньо-естетичного смаку в дошкільників. Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали. Вип. 2. Київ, С.265-268.
9. Тарасенко Г.С. Дивосвіт. Технологія естетико-екологічного виховання. К.: Рута, 2000. 208с.
10. Ідеї К. Д. Ушинського в контексті сучасної педагогічної освіти та науки: 1991-2010 рр.: до 185-річчя від дня народж.: бібліогр. показч. /Акад. пед. Наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського; упоряд.: А. М. Доркену, І. О. Іванова, Т. В. Лога; авт. вступ, ст. Л. Д. Березівська ; наук, ред.: П. І. Рогова, А. М. Доркену ; бібліогр. ред. І. О. Іванова; наук, консультанти: О. В. Сухомлинська, О. Я. Чебикін ; рецензенти: Л. Д. Березівська, О. М. Яценко. Одеса, 2010. 124 с.

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Мартинюк, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Карук І.В., докторка філософії (PhD), старша викладачка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

CONTENT AND STRUCTURE OF NATURAL AND ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF CHILDREN OF OLDER PRE-SCHOOL AGE

Anastasia Martyniuk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті на основі теоретичного аналізу наукових джерел розкрито змістове наповнення поняття «природничо-екологічна компетентність дітей дошкільного віку», виокремлено й охарактеризовано структурні компоненти цього феномену.

Ключові слова: екологічне виховання, дошкільна освіта, довкілля, суспільство, відповідальність

Abstract. In the article, based on the theoretical analysis of scientific sources, the content of the concept of "environmental and ecological competence of preschool children" is revealed, the structural components of this phenomenon are singled out and characterized.

Key words: ecological education, preschool education, environment, society, responsibility.

Екологічне виховання особистості в умовах техногенних викликів сучасного світу стає однією з найбільш актуальних проблем педагогічної науки. Споживацьке ставлення до довкілля, нерозуміння глобальних екологічних проблем представниками різних верств населення є наслідком низького рівня екологічної обізнаності, відсутності відповідних компетентностей у всіх членів цивілізаційного співтовариства. Усе це надзвичайно актуалізує проблему формування природничо-екологічної компетентності усіх поколінь людства – надто дітей, юнацтва та молоді [1; 2; 3; 4; 5 та ін.].

Уже з ранніх дитячих років батькам і педагогам варто турбуватися про те, щоб дитина навчилася емоційно відгукуватися на природну чарівність довколишнього світу як джерела краси і життя на Землі. Під керівництвом дорослого діти повинні усвідомити необхідність збереження природних скарбів і виплекати в собі бажання ці скарби захищати і примножувати. З огляду на це виразною на часі постає необхідність формування відповідного комплексу знань, цінностей, способів природоохоронної діяльності особистості вже в дошкільному дитинстві, що на рівні Державного стандарту дошкільної освіти виражається у нагальній потребі розвитку в дітей природничо-екологічної компетентності.

Мета статті: на основі теоретичного аналізу наукових джерел визначити сутність і виокремити структурні компоненти природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зустрічаємо таке трактування аналізованого феномену: «Природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності» [2].

Проблема природничо-екологічної компетентності здобувачів дошкільної освіти в останні роки була предметом наукового інтересу багатьох учених: О. Грошовенко, Н. Горопахи, К. Крутій, І. Карук, О. Максимової, Т. Поніманської, І. Стахової та ін. [1; 3; 4; 9; 10]. Дослідники визначають природничо-екологічну компетентність дитини дошкільного віку як «... як інтегрований результат виховної діяльності, пов'язаний із набуттям дитиною системи знань про живу і неживу природу, ціннісних орієнтацій у сфері екологічної діяльності, усвідомлення себе як часточки природи, оволодіння дієвими вміннями її збереження» [1, с.408].

Сутність поняття природничо-екологічної компетентності аналізується науковцями у різних педагогічних аспектах: як спроможність особистості розв'язувати екологічні проблеми (Л. Лошик), як комплекс знань, умінь і навиків щодо збереження природних

ресурсів, «...як інтегрований результат виховної діяльності, пов'язаний із набуттям дитиною системи знань про живу і неживу природу, ціннісних орієнтацій у сфері екологічної діяльності, усвідомлення себе як часточки природи, оволодіння дієвими вміннями її збереження, прийняття раціональних рішень щодо довкілля» [5, с. 78]. Відповідно у структурі природничо-екологічної компетентності науковці виокремлюють різні, утім подібні між собою, структурні компоненти. Як можемо побачити, аналізуючи Базовий компонент дошкільної освіти, у складі названої компетентності визначено три компоненти: когнітивний (знання законів природи), емоційно-ціннісний та діяльнісний (єдність пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності) [2].

С. Шмалей зі свого боку зазначає, що природничо-екологічна компетентність передбачає єдність таких компонентів: когнітивного, діяльнісного (практичного), емоційно-мотиваційного [7]. О. Максимова виокремлює у структурі згадуваної компетентності «...когнітивний, мотиваційний, емоційно-вольовий, ціннісний, поведінково-діяльнісний компоненти», розкриваючи їхній зміст через сукупність «...знань про процеси і явища, які мають місце у природі і суспільстві; уявлень про людину як часточку природи, тобто первісні елементи сучасної природничо-наукової (в тому числі й екологічної) картини світу» (когнітивний компонент); «...створення системи мотивацій, які спонукають дитину до здійснення екологічно обґрунтованих дій» (мотиваційний компонент); «...вольових якостей, (таких) як дисциплінованість, організованість, самостійність, наполегливість та ініціативність» (емоційно-вольовий компонент); соціоприродні, еколого-моральні, еколого-естетичні та еколого-гуманістичні цінності (ціннісний компонент); «природоохоронну діяльність, дотримання правил поведінки у природі; екологічно-доцільне використання ресурсів, творчий підхід до вирішення навчальних екологічних завдань» (поведінково-діяльнісний компонент) [6, с. 61-62].

Узагальнивши підходи вітчизняних науковців до розкриття сутнісної структури природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку, ми виокремлюємо такі складові аналізованого феномену: *когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісний*. Когнітивний компонент розуміється нами як комплекс теоретичних знань і уявлень дошкільника про природу та закономірності й взаємообумовленість природних процесів, про людину як частину природи та роль людської діяльності в довкіллі. Мотиваційно-ціннісний компонент, на нашу думку, може бути описаний як сукупність спонук і прагнень оберігати природні скарби, усвідомлювати цінність життя на Землі і переживати почуття відповідальності за власну поведінку у довкіллі. Діяльнісний компонент, на наш погляд, інтегрує в собі природоохоронну діяльність, посильну для дитини дошкільного віку, вміння дотримуватися правил безпечної поведінки в довкіллі та у надзвичайних ситуаціях природного чи техногенного характеру.

Природничо-екологічна компетентність формується різноманітними засобами і методами як в атмосфері родинного виховання дошкільника, так і в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, забезпечуючи усвідомлення дітьми взаємозв'язку природи і людського суспільства.

Сутність і структура природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку стають сьогодні предметом наукового інтересу багатьох освітян, оскільки драматичний розвиток сучасного світу з його перманентними ризиками для життя та нормального функціонування людства ставить освіту перед низкою викликів, однією з відповідей на які повинна стати добре організована система екологічного виховання молодих поколінь.

Список використаних джерел

1. Бартків О. С., Лошик Л. С. Програма формування природничо-екологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку в дослідницькій діяльності. *The 10th International scientific and practical conference "Innovations and prospects of world science" (May 25-27, 2022)*. Canada. 2022. С. 407-411.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.

3. Groshovenko O. P., Pahalychuk N. O., Stakhova I. A. Technologies of forming environmental-ecological competence of younger schoolchildren. *Publishing House "Baltija Publishing"*, 2021. P. 31-34.

4. Karuk I.B. Ecological education and upbringing of preschool children as a priority direction of development of culture of European society. *«Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал*. 2023.No 9(23) 2023. P.320-329. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23))

5. Maksymova O. Forming ecological competence in children of the older group of kindergartens. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2020. Випуск 1 (46). P. 77- 80.

6. Maksymova O. Ecological competence and its formation in children of the older preschool age. *Ekologia i racjonalne zarzadzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej, Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r. / Pod redakcją naukową Zoia Sharlovych, Janisz Lisowski, Ruslana Romaniuk. Część 2. Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2023. S. 59-66.*

7. Pahalychuk N. Forming aesthetic experience of children of preschool age in the process of physical upbringing. *Реалізація ідей В.О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної початкової школи: збірник матеріалів педагогічних читань*. Вінниця: Ландо ЛТД, 2015. Вип. 10. P. 8-11.

8. Shmaley S. B. System of ecological education in general education school in the process of studying subjects of environmental-science cycle: dis. ... doctor of ped. sciences: 13.00.01. Київ, 2005. 479 p.

9. Karuk, I., Kolesnik, K., Kryvosheya, T., Prysiazhniuk, L., Shykyrynska, O., Vyshkivska, V., Komarivska, N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. *Society. Integration. Education*, 2022. №1. P. 404-414. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6838>

10. Karuk I., Kolesnik, K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., & Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting *Society. Integration. Education*, II Rezekne, 2021. P. 729-743. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6247>

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЕМПАТІЙНИХ ЗАВДАНЬ

Анна Марусич, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: І.А. Стахова, докторка філософії (PhD), доцентка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ENVIRONMENTAL EDUCATION OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS BY MEANS OF EMPATHIC TASKS

Anna Marusych, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті висвітлено поняття «екологічне виховання», його особливості. Розкрито потенціал емпатійних завдань як ефективного засобу екологічного виховання. Наведено зразки емпатійних завдань у природничій освітній галузі. Презентовано опитування педагогів щодо реалізації емпатійних ігор.